

SUOMEN JA UNKARIN KIELEEN KOHDISTUVISTA AREAALIKIELITETEELLISISTÄ
TUTKIMUKSISTA

Tibor Mikola, Szeged

Areaalinen tarkastelutapa tuli kielitieteeseen 1920-luvulla N. S. Trubetzkoy'n tuotannon vaikutuksesta. Hän toi kielitieteeseen kieliliitto (Sprachbund) -käsitteen. Areaalinen kielitiede lähtee siitä jo aikoja sitten havaitusta tosiseikasta, että samalla maantieteellisellä alueella elävissä kielissä on paljon samankaltaisuutta, vaikka ne eivät olisikaan geneettisesti sukua. Mutta kieliliitossa elävien kielten yhtäläisyydet ovat erilaisia kuin geneettisestä sukulaisuudesta johtuvat. Kuten tiedämme, geneettiselle sukulaisuudelle on tunnusomaista perussanaston samankaltaisuus, äänteellisten vastaavuuksien säännönmukaisuus, tunnus-ten, päätteiden ja johtimien materiaallinen yhtäläisyys. Samaan kieliliittoon kuuluvien kielten yhtäläisyydet ovat toisenluonteisia: niillä on yhteisiä kulttuurisanoja (mutta niiden äänteellinen vastaavuus ei ole säännönmukaista), niiden morfologinen järjestelmä ja syntaksi ovat monessa kohdin yhtäläisiä (mutta ilman materiaalisia yhtäläisyyksiä). Niiden äännejärjestelmästäkin voi löytää samankaltaisuutta.

Geneettisiä yhtäläisyyksiä ei tarvitse valaista esimerkein. Areaalistista samankaltaisuuksista voisi mainita esimerkkinä vaikkapa sen, että suomeen on kehittynyt - selvästi germaanisesta vaikutuksesta - analyytinen liittotempusten järjestelmä. Suomen *olen lukenut* ja ruotsin *jag har läst* ovat samantyyppisiä rakenteita, mutta aineellisia yhtäläisyyksiä niissä ei ole.

Areaalisen kielitieteen keskeisiä ongelmia on kieliareoiden, kieliliittojen määrittely. Eri kielitieteilijöiden kesken määrittelyt poikkeavat huomattavasti toisistaan. Siksi myös joitakin kieliä on luokiteltu lähes yhtä moneen kieliliittoon kuuluviksi kuin on ollut tutkijoitakin.

Areaalisten yhtäläisyyksien ja kieliliittojen syntymiseen ovat varmaan ratkaisevasti vaikuttaneet naapurikansojen välisten kulttuuri-, kauppa- ja talousyhteyksien intensiteetti ja kesto. Siksi myös kieltä puhuvan kansan kulttuuri- ja taloushistoria voi toimia lähtökohtana eräiden kieliareoiden määrittelyssä. Mutta kielitieteelliset ratkaisut on perustettava ensi sijassa kielellisiin kriteereihin. Luonnolliseksi ja tulokselliseksi

metodiksi rajojen määrittelyssä on osoittautunut murretutkimuksesta tuttu isoglossimetodi. Isoglossithan piirtävät sanastollisten, äänneopillisten ja kieliopillisten ilmiöiden maantieteellisen levikin rajat.

En usko koskaan päästävän yksimielisyyteen siitä, miten monta isoglossia tarvitaan kieliliiton määrittelemiseen. Joidenkin tutkijoiden mukaan yksikin riittää, mutta en voi olla samaa mieltä. Tarkkaa lukua ei tietenkään voi sanoa, vaan meidän on tyydyttävä toteamaan, että mitä useampi isoglossi rajoittaa aluetta, sitä perustellumpaa on sanoa alueen muodostavan yhden kieliliiton.

Suomen ja unkarin kieleen palatakseni, ne ovat maantieteellisesti niin etäällä toisistaan, että ne eivät voi kuulua samaan kieliliittoon, jollei siihen kuulu koko Eurooppa.

Mutta voidaanko Eurooppaa pitää yhtenäisenä kieliareana? Ulkoiset edellytykset ovat olleet suotuisat Euroopan kielten keskinäiselle vuorovaikutukselle ja yhtäläistymiselle. Tuskinpa maailmassa on toista osaa, jossa kulttuuri- ja talousyhteydet olisivat muodostuneet niin aikaisin ja niin intensiivisesti kuin Euroopassa. Merkittävä yhdistävä tekijä on ollut klassisen kreikkalais-roomalaisen kulttuurin jatkuminen. Latina ja kreikka olivat aivan 1900-luvun alkuun asti Euroopan henkisen elämän ehtymätön lähde. Huomattavan suuri osa eurooppalaisista sivistyssanoista on latinalais- tai kreikkalaisperäisiä.

Mutta onko näissä suotuisissa oloissa syntynyt rakenteellisia yhtäläisyyksiä? Onko yhtäkään pätevästi perusteltua tapausta pystytty osoittamaan?

Jo muutaman kerran mainitsemani sivistyssanat eivät oikeastaan kuulu kielensisäisiin eivätkä -ulkoisiin ilmiöihin, vaan ne ovat jostakin siltä väliltä. On turhaa yrittää vakuutella Euroopan kielille yhteisten sivistyssanojen huomattavalla lukumäärällä, niitähän jokainen pystyy luettelemaan vaikka millä mitalla: *radio*, *moottori*, *kemia*, *atomi*, unk. *január*, *február* jne. Jos pelkästään yhteiset kulttuurisanat riittävät kieliarean määrittelyperusteeksi, Euroopan voi hyvällä syyllä katsoa yhdeksi alueeksi. Mutta silloin joutuisimme katsomaan lähes koko maailman yhteen ja samaan kieliareaan kuuluvaksi, sillä näitä sanoja tapaa kaikkialla. Ne ovat levinneet ranskan, espanjan, portugalin, hollannin ja venäjän kielen kautta. Esimerkiksi bahasa-indonesian kielestäkin voisin luetella muutamman sanan, ja luultavasti kaikki ymmärtäisivät ne ilman käännöstäkin: *radioaktiv*, *motor*, *kimia*, *atom*, *januari*, *pébruari*.

Askelta lähemmäksi kohti kielen sisäkerroksia meidät vie Euroopan kielille yhteinen fraseologia. Sen päälähteitä ovat antiikin perintö, Raamattu, Euroopan kansojen - varsinkin suurten - henkinen kansanperinne, kansanrunous ja tarut. On hyvin paljon ilmauksia, jotka ovat levinneet käännöslainoina lähes kaikkialle maanosamme. Esimerkiksi suomalainen *vetää nenästä*, unkarilainen *orránál fogva vezet*, englantilainen *lead by the nose*, venäläinen *водUMB за нос*, saksalainen *bei der Nase herumführen*, ranskalainen *menez par le nez*, ruotsalainen *dra vid näsan*, espanjalainen *conducir de la nariz*, portugalilainen *conducir pelo nariz*, serbokroaatin *vuči za nos* jne. Vielä muutama lisäesimerkki suomesta ja unkarista: *ihminen päättää*, *Jumala säätää* - *ember tervéz*, *Isten végez*; *sokeakin kana löytää jyvän* - *vak tyúk is talál szemet*; *tietää, mistä kenkä puristaa* - *tudja, hol szorít a cipő*.

Mielestäni yhteinen fraseologia on tyypillisemmin Euroopan kielten eriytisomaisuutta kuin sivistyssanat. Tieteen, tekniikan ja modernin sivilisaation termit leviävät lähes väistämättä Euroopasta, sivilisaation syntymäkodista, muihin maanosiin, mutta nykyaikaisen kulttuurin mukana leviävät vain siihen kuuluvat sanat, ei fraseologia.

Euroopan kielten rakenteelliset yhtäläisyydet ovat vaikeammin selvittävissä. Ilmeisesti niitäkkin on, onhan eurooppalaisen paljon helpompi oppia toista eurooppalaista kieltä kuin vaikkapa Kaukoidästä kotoisin olevan tai afrikkalaisen. Se ei tietenkään johdu siitä, että eurooppalainen olisi lahjakkaampi kuin muut. Tiibetiläinen oppii varmasti helpommin burmaa kuin eurooppalainen. Se johtuu ensinnäkin siitä, että eri maanosien kielillä on hyvin vähän yhteisiä sanoja, yhteistä fraseologiaa tuskin ollenkaan, mutta ennen kaikkea kielten rakenteen erilaisuudesta.

Tietääkseni Eurooppaa yhtenäisenä kieliareana on tutkinut kaksi kielitieteilijää: Ernst Lewy julkaisi teoksensa "Der Bau der europäischen Sprachen" 1942 Dublinissa (toinen painos 1964 Tübingenissä). Gyula Décsyn "Die linguistische Struktur Europas" -niminen kirja ilmestyi 1973 Wiesbadenissa. Päätehtävänäään kumpikin on pitänyt Euroopan kielten luokittelua eri kieliliittoihin. Lewy uhraa vain vähän tilaa Euroopan kielten yhteisten ominaisuuksien kuvaamiseen. Décsy on seikkaperäisempi, mutta vain harvassa kohdassa hän mainitsee, onko jokin piirre hänen mielestään ominainen vain Euroopan kielille, niin että se erottaisi ne omaksi ryhmäkseen maailman kielten joukossa.

Tietenkään tyypillisesti eurooppalaisiksi ei voi kelpuuttaa sellaisia piirteitä, joita esiintyy ympäri maailmaa. Ankarasti ottaen eurooppalaisina voisi pitää vain sellaisia piirteitä, joita joko ei löydy lainkaan Euroopan ulkopuolelta tai vain hyvin vähäisessä määrin. Ei kuitenkaan ole perusteltua olla näin ankara, ei senkään vuoksi, että silloin Euroopan kielille yhteisistä piirteistä jäisi tuskin mitään jäljelle. Ajatellaanpa vain, miten paljon Euroopan ulkopuoliset indoeurooppalaiset kielet muistuttavat eurooppalaisia kieliä. Siksi näyttää tarkoituksenmukaiselta ottaa lukuun sellaisetkin piirteet, joita voi löytyä myös Euroopan ulkopuolelta, mutta jotka esiintyvät yhtenäisesti vain Euroopassa.

Tarkastelemme nyt tasokerrallaan, mitä piirteitä nämä kaksi tutkijaa pitävät Euroopalle tyypillisinä.

Äänneopin katsauksessaan Décsy toteaa vokaalien *a*, *o*, *u*, *e*, *i* olevan kaikissa Euroopan kielissä, niitä siis voidaan pitää eurooppalaisina perusvokaaleina (mts. 197). Tähän en voi yhtyä. Luetellut vokaalit ovat useimmissa maailman kielissä, ja siksi niitä voidaan pitää yleismaailmallisina perusvokaaleina eikä vain eurooppalaisina. Sama koskee myös muita Décsyn esittämiä tyypillisesti eurooppalaisia äänneopin piirteitä. Konsonanttien eurooppalainen minimijärjestelmä on hänen mielestään:

<i>p</i>	<i>t</i>	<i>k</i>
	<i>s</i>	
	<i>v</i>	<i>j</i>
<i>m</i>	<i>n</i>	
	<i>l</i>	
	<i>r</i>	

Nyt hän on siis jo varovaisempi: hän puhuu konsonanttien eurooppalaisesta minimijärjestelmästä, ei eurooppalaisista peruskonsonanteista. Tavutyypeistä hän pitää Euroopan kielille tunnusomaisina CV- ja CVC-tyyppejä. Hänen mukaansa assimilaatio on yleinen Euroopassa (missä se ei ole?) ja assimilaation lajeista regressiivinen levinneempi kuin progressiivinen.

Eikö todellakaan ole yhtään äänneopillista piirrettä, joka olisi Euroopan kielille tunnusomainen? Ehkä ei, mutta vaikka olisikin, ne eivät varmaankaan löydy tällaisella menetelmällä. Voisi ollakin hedelmällisempää tarkastella olemassa olevien piirteiden sijasta sitä, mitä niistä puuttuu. Euroopan kielet näyttävät suosivan enemmän suuontelon etuosassa kuin sen takaosassa muodostettavia äännteitä. Harva Euroopan kieli on säilyttänyt

esim. γ -foneemin. Aluettaan on menettänyt selvästi myös $\dot{z}$ (velaaristunut $\dot{z}$), joka on ollut kantaslaavissa ja useimmissa suomalais-ugrilaisissa kielissä - unkarissakin - mutta nykyisin se on jo melkoisen harvinainen. Venäjässä se vielä on $\dot{z}$ -foneemin velaarisena allofonina.

Täsmennettävä on myös väitettä, jonka mukaan Euroopan kielissä "erikoista" ääntämistä vaativat äänneet olisivat paljon harvinaisempia kuin muissa maanosissa (esim. soinnittomat likvidat ja nasaalit, emfaattisella tai gutturaalisella sivuartikulaatiolla äännettyt klusiilit ja spirantit, paukeäänet jne.). Eurooppa-keskeisen katsantokannan pohjaltakaan en sanoisi edellä mainittuja äänneitä erikoisiksi. Ei ole kysymys siitä, että Euroopassa käytettäisiin aivan toisia äänneitä kuin muualla; on vain erääläisiä perusvokaaleja ja -konsonantteja, jotka ovat enemmistönä kaikkialla ja joihin voi liittyä vielä erilaisia lisä-äänneitä. Mielestäni Euroopan kielet rakentuvat muita enemmän pelkälle perusäänteistölle ja käyttävät vain vähän erikoismuodosteisia äänneitä.

Morfologialla on tärkeä asema kielten luokittelussa. Mitkä morfologiset piirteet ovat eurooppalaisille kielille tyypillisiä? Sekä Lewy että Décsy pitävät tärkeänä sitä, että Euroopan kielissä verbit ja nominit ovat kehittyneet selvästi omiksi sanaluokikseen. Lewyn mukaan myös muut sanaluokat ovat kaikissa Euroopan kielissä samat. Eurooppalaisia kieliä hän pitää eräässä mielessä flekteeraavina (s. 26). Décsyn näkemys on vivahteikkaampi - ja todenmukaisempi. Hän sanoo analyyttisen ja synteettisen rakennetavan olevan olemassa jokaisessa Euroopan kielessä, niiden suhde vain vaihtelee kielittäin. Tyypilliseksi eurooppalaisuudeksi hän mainitsee analyyttisen perfektin ja pluskvamperfektin olemassaolon.

Pidän näitä väitteitä hyväksyttävinä ja siirryn lauseoppiin.

Jos hyväksymme sen Lewyn väitteen, että Euroopan kielet tuntevat samat sanaluokat, meidän on hyväksyttävä myös eräs hänen toinen väitteensä, nimittäin että maanosamme kielten lauseenmuodostusperiaatteet ovat suurin piirtein samat; kaikissa voidaan erottaa subjekti, predikaatti, objekti, adverbjaali ja attribuutti. Lewy pitää eurooppalaisuutena myös partisii-pin tai gerundiivin sisältävien rakenteiden käyttöä finiittiverbillisten alisteisten sivulauseiden asemesta. Décsy taas huomauttaa, että suurimassa osassa Euroopan kieliä käytetään kopulaa nominaalisen predikaatin yhteydessä.

Ja siinä olivatkin kaikki tyypillisesti eurooppalaisiksi mainitut ominaisuudet. Jatkan puhumalla siitä, minkälaisilla perusteilla Euroopan

kieliä voidaan luokitella kieliliittoihin. Mainitsin jo kerran isoglossit. Mitä kielen piirteitä sitten on tarkoituksenmukaista kuvata isoglosseilla? Ilmeisesti niitä, joita ei esiinny siellä täällä pitkin mannerta vaan vain muutamalla yhteenkuuluvalla alueella.

Etenemme taas taso kerrallaan ja aloitamme sanastosta ja fraseologiasta.

Yhteisten sivistyssanojen ja sanontojen levikit vaihtelevat, mutta tästä vaihtelusta ei ole apua kieliliittojen ryhmittelyssä. Emme saisi kartalle minkäänlaisia yhtenäisiä alueita, yrittäisimmepä sitten kuvailla purismiin taipuvaisten ja herkästi lainailevien kielten sijaintia Euroopassa tai yksittäisten sanojen levikkiä.

Mitä suomeen ja unkariin tulee, unkari tuntuu minusta taipuvaisemmalta kansainvälisyyteen. On vaikka kuinka paljon esimerkkejä tapauksista, joissa unkari käyttää kansainvälistä sanaa mutta suomi on turvautunut sisäiseen sananmuodostukseen. Tässä muutamia: unkari *január, február*, jne., suomi *tammikuu, helmikuu* jne.; *telefon - puhelin, oxigén - happi, hidrogén - vety, park - puisto*. On kuitenkin myös päinvastaisia tapauksia: *zenekar - orkesteri, rendőrség - poliisi* jne.

Euroopan kielten äänneoppi antaa useita hyviä jakoperusteita. Labiaalipalataaliset vokaalit (ü, ö) löytyvät germaanisista kielistä ja muutamasta naapurikielestä (ranska, suomi, unkari). *e*-äänteellä on kaksi pesäkettä: Itä-Eurooppa (useat Neuvostoliitossa puhutut kielet) ja Balkan. Vokaalien kvantiteettikorrelaatiotakin esiintyy melkoisen yhteenkuuluvalla alueella maanosamme luoteis- ja keskiosassa. Konsonanttien liudennuskorrelaatiota on osoitettavissa itä- ja länsislaavilaisissa kielissä sekä muutamassa niiden naapurikielessä.

Morfologiassa analyttinen rakenne on tyypillinen Länsi-Euroopalle ja Balkanille, synteettinen mantereelle muille osille.

Määräistä artikkelia käytetään yhtenäisellä alueella Länsi-, Etelä- ja Keski-Euroopassa. Kahdella pienellä alueella esiintyy loppuartikkelia: Skandinaviassa ja Balkanilla.

Romaanisissa kielissä attribuutti on pääsanansa jäljessä, muissa sen edessä (näin syntyy maantieteellisestikin kaksi ryhmää).

En ole tietenkään luetellut läheskään kaikkia mahdollisia Euroopan kielten alueellisia jakoperusteita, mutta se ei ollut tarkoituksenikaan.

Katsotaanpa vielä, millaisiin kieliliittoihin Lewy ja Décsy ovat suomen ja unkarin sijoittaneet.

Lewy luokittelee Euroopan kielistä vain 18, joukossa viisi uralilaista kieltä (suomi, unkari, mordva, tšeremissi, jurakkisamojedi). Imartelevaa! Hän jakaa Euroopan viiteen kieliareaan: Atlantín, sentraaliseen, Balkanin, itäiseen ja arktiseen areaan. Suomi kuuluu yhdessä venäjän, latvian, mordvan ja tšeremissin kanssa itäiseen areaan. Ryhmän kielistä Lewy pitää kahta indoeurooppalaista vartaloflekteeraavina ja kolmea uralilaista alisteisena. Jälkimmäisellä termillä (unterordnend) hän haluaa viitata niiden agglutinoivaan luonteeseen. Hänen mielestään vartalofleksio ja alisteisuus ovat lähellä toisiaan. Tyypillisinä hän pitää partisiippi- ja gerundiivirakenteita ja arvelee, ettei rinnastus *ja*-sidesanalla ole näissä kielissä suosittua.

Décsyn järjestelmä on aivan toisenlainen. Hän ottaa lukuun kaikki Euroopan kielet, joita hän laskee olevan kaikkiaan 62.

Luulen olevan aiheellista tutustua tarkemmin Décsyn määritelmään kieliliitosta. Hänen mukaansa kieliliitto on sellaisten kielten ryhmä, joiden syntyvaiheissa, kehityksessä ja funktioissa on samanlaisia strukturaalisia piirteitä, joko naapuruuden tai samanlaisten sosiaalisten olojen seurauksena (s. 29). Aivan varauksitta en voi hänen määritelmäänsä yhtyä. Minusta on kyseenalaista, voiko sosiaalisten olojen samanlaisuutta pitää yhtä tärkeinä kuin maantieteellistä naapuruutta ja siitä johtuvaa vuorovaikutusta. En katso tarpeelliseksi ottaa kielten syntyvaiheita huomioon kieliliittojen määrittelyssä.

Yleensä Décsy on pyrkinyt perustamaan luokittelunsa kielten sisäisiin ominaisuuksiin, mutta joitakin ryhmiä hän perustelee syntyolosuhteiden tai sosiaalisten olojen samanlaisuudella. Hänellä on kymmenen kieliliittoa: 1. SAE 1. Standard Average European (saksa, ranska, englantti, italia, venäjä), 2. viikinkiliitto, 3. rannikkoliitto, 4. Peipsin liitto, 5. Rokytno-liitto, 6. Tonavan liitto, 7. Balkanin liitto, 8. Kaman liitto, 9. kielisaarekkeet (esim. retoromania, sorbi), 10. diasporakielet (esim. mustalaiskieli, jiddiś).

Suomi joutuu Décsyllä viikinkiliittoon. Muut viikinkikielet ovat ruotsi, tanska, norja, islanti, fääri, saame, iiri, skotti, walesin kieli, bretoni ja vepsä.

Viikinkiliittoa yhdistävät seuraavat kielenulkoiset ja -sisäiset seikat: viikinkien historiallinen asema 800 - 1000 -luvulla, protestanttisuus (suurin osa), *th*, *dh*, *gh* -spiranttien esiintyminen, tavunraja- ja sandhi-

assimilaatioilmiöt, umlaut, konsonanttien vaihtelu, *h:n* esiintyminen, kielio pillisen suvun puuttuminen, nominitaivutuksen jakautuneisuus erilaisiin luokkiin, verbin persoonataivutuksen surkastuneisuus, verbinprefiksijärjestelmän kehittymättömyys, verbien tempusjärjestelmän funktionaalinen samankaltaisuus ja analyttisyys, infiniittisten rakenteiden runsaus, sanajärjestyksen sidonnaisuus, 'mies'-sanankäyttö nomen actoris-merkityksisissä yhdyssanoissa, latinan vaikutuksen vähäisyys, äidinkiellisen kirjoitustaidon varhaisuus.

Omasta puolestani en ole sen enempää Lewyn kuin Décsynkään luokituksen kannalla. Siinä Décsy on oikeassa, että yhdistää suomen länteen eikä itään. Historiansa, kirjoitustaitonsa, uskontonsa, lukuisten kielellisten piirteittensä (liittotempukset, *ö:n* ja *ü:n* esiintyminen, ensi tavun paino jne.) perusteella suomi (yhdessä viron kanssa) kuuluu Skandinavian alueeseen. Mielestäni Décsy kuitenkin laajentaa rajaa liiaksi länteen. Viikinkien roolia liioittelemalla hän liittää yhteen sellaisia kieliä, jotka poikkeavat toisistaan melkoisesti. Huomattava osa viikinkiliiton tuntomerkeistä ei sovi suomeen. Kelttiläisiä kieliä en laskisi tähän kuuluviksi.

Ja lopuksi muutama sana unkarin kielen luokittelusta.

Lewy sijoittaa unkarin yhdessä saksan kanssa sentraaliseen areaan. Näille kahdelle kielelle on hänen mielestään tyypillistä sanafleksio (wortflektierend). Mutta jos suomi kerran on alisteinen - katso yllä - niin unkarin pitäisi olla samaa tyyppiä.

Décsy katsoo unkarin kuuluvan Tonavan liittoon yhdessä neljän slaavilaisen kielen kanssa (tšekki, slovakki, sloveeni, serbokroaatti). Liiton yhteisinä ominaispiirteinä hän pitää seuraavia: ensitavun paino, vokaalien kvantiteettikorrelaatio, diftongien vähäisyys, redusoituneiden vokaalien puute, *h:n* esiintyminen, nivonnan (liaison) suosinta, kvantiteettikorrelaatioiden vaihtelevuus, voimakas synteettisyys, verbinprefiksien runsaus, voimakas latinan ja saksan vaikutus.

Yhdyn Décsyn kanssa Tonavan liiton määrittelyyn.

1. Akateemikko Gy. Lakó,
taustalla prof. Gábor
Bereczki.

2. Budapestin yliopiston
suomen kielen ja
fennougristiikan opiskelijat
tervehtivät kokouksen
osanottajia esittämällä
»rakkauden loitsulukuja».

8. Pekka Lehtimäki ja Hans Fromm.

9. Tuula Hartwig ja Ulrich Groenke.

10. Toht. Imre Majláth esittelee keramiikkataiteilija Margit Kovácsin museota Szentendressä.

11. Pilisin retkeilyalueella Visegrádissa.

12. Suurlähettiläs Osmo Väinölä lausuu kokouksen osanottajat tervetulleiksi Suomen suurlähetystöön, oik. kulttuurisihteeri Ulla Hauhia-Nagy.

13. Budapestin yliopiston rehtori prof. Gyula Eörsi ja kansliapäällikkö Jaakko Numminen.

14. Anja-Leena Holtari ja Tuula Hartwig Szentendressä, taempana Marjatta Vilkamaa, Päivi Schot-Saikka, Hans Fromm ja Erkki Moisio.

15. Unkarin
Kansatieteellisen
museon johtaja toht.
Tamás Hoffmann ja
Kaija Menger, oik.
Ulla Hauhia-Nagy.

16. István Nyirkos
ja Unkarin entinen
Suomen
suurlähettiläs Rudolf
Rónai.

17. Kansliapäällikkö Jaakko Numminen, rouva Leena Väinölä ja suurlähettiläs Rudolf Rónai.

19. Suomen opetusministeriö tarjosi illallisen Rákóczi-nimisessä jokiristeilyssä.

18. Ulla Williams ja Hans Fromm.

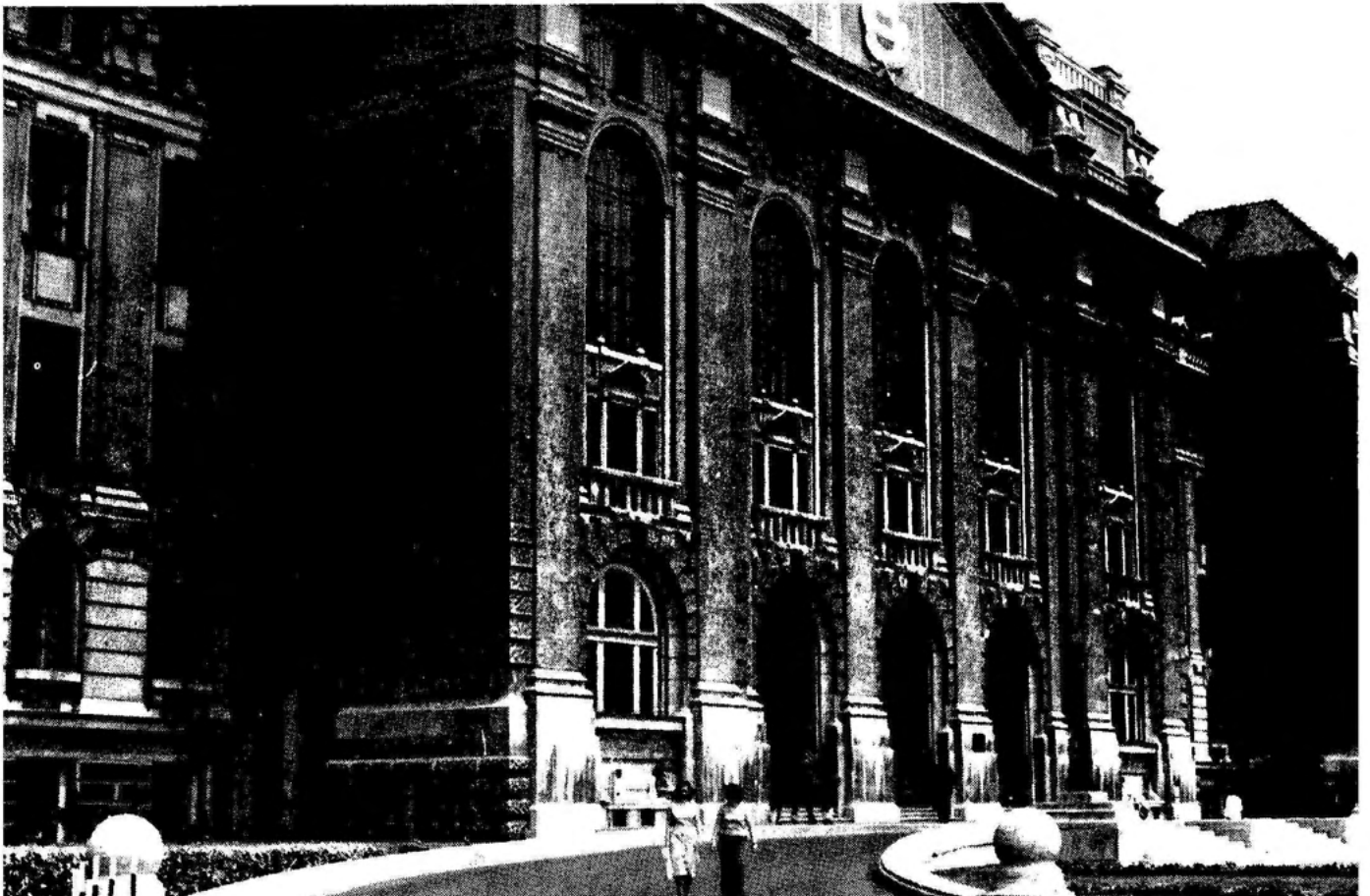

20. Akateemikko Béla Kálmánin kotona, vas. Outi Karanko-Pap, Irmeli Kniivilä, Béla Kálmán, Antál Kiss ja rouva Gabriella Kálmán.

21. Kaija Menger ja Agnes Kornya.

22. Debrecenin Lajos Kossuthin yliopisto.

23. Akateemikko Kálmánin asunnon edessä: vas. Marketta Huitu, Mikko Korhonen, Pekka Lehtimäki, Irmeli Kniivilä, Béla Kálmán, Pertti Virtaranta, Outi Karanko-Pap, rouva Kálmán, Antál Kiss ja Gábor Bereczki.

24. László Jakabin esitelmää kuuntelemissa Debrecenin yliopistossa.

25. Toht. János
Kodolányi
ruoanvalmistuspuuhissa
kesähuvilassaan
Balatónakarattyassa.

26. Debrecenin yliopiston
sisäpihalla: vas. Ádám T.
Szabó, László Jakab,
Antál Kiss, Sirkka-Liisa
Hahmo, István Nyirkos,
Eero Suvilehto, Irmeli
Kniivilä ja Ilmari Hovila.

